

підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.05 «Економіка» / О.В.Хістева. – Донецьк, 2006. – 26 с.

7. Ионова А.Ф., Селезнёва Н.Н. Финансовый анализ: учеб. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 624 с.

8. Як виростити і продати консалтингову компанію. Management Consulting News [Електронний ресурс] : За матеріалами "How to Grow and Sell a Consulting Firm" / Management Consulting News. – Режим доступу :

<http://www.management.com.ua/consulting/cons044.html>.

9. Турило А.М. Економічна оцінка інновацізації залізорудного виробництва: [Монографія] / Турило А.М., Зінченко О.А., Нусінов В.Я. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 200 с.

10. Ипатов М.И. Организация и планирование машиностроительного производства : [Учеб.] / Ипатов М.И., Потников В.И., Захарова М.К.; под ред. Ипатова М.И. – М.: Высш.шк., 1988. – 367 с.

Аннотация. В статье рассмотрен вопрос усовершенствования системы управления качеством прибыли с учётом конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, качество прибыли, финансовый результат, рентабельность.

Summary. In the article the question of improvement of sistem of management of profitquality is considered arrived taking into account the competitiveness of enterprise.

Keywords: competitiveness, quality of profit, financial result, profitability.

*Рецензент д.е.н., професор Криворізького технічного університету Турко А.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 65.012.8

ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ УТВОРЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Кіньов Ю. Р., здобувач (Університет економіки та права «КРОК»)

У статті розглянуто проблему організаційно – правових та економічних основ утворення підрозділів конкурентної розвідки в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні, відповідно до правових норм держави, а також міжнародних кодексів Міжнародної торговельної палати і Європейського суспільства з вивчення суспільної думки й маркетингу (ЕСОМАР).

Ключові слова: конкурентна розвідка, суб'єкти господарювання, правові норми, міжнародні кодекси.

Постановка проблеми. Конкурентна розвідка, на відміну від промислового шпигунства, опирається на відповідні правові норми. Це, насамперед, правові норми України, міжнародні кодекси Міжнародної торговельної палати і Європейського суспільства з вивчення суспільної думки й маркетингу (ЕСОМАР) по практиці маркетингових і соціальних досліджень. Перший кодекс з'явився в 1948 році, а останній був переглянутий ЕСОМАР в 1972 році. Він, у свою

чергу, викликав появу цілого ряду кодексів, підготовлених національними організаціями, що займаються маркетинговими дослідженнями. У цих документах були введені в обіг і змістовно насичені поняття, які одержали міжнародне визнання та давно увійшли в інструментарій ділової розвідки [9, с.58].

Методи конкурентної розвідки виключають використання кримінально карних засобів і більшою мірою орієнтовані на цивілізовані

способи ведення бізнесу. Але зовсім не обов'язково, що методи роботи конкурентної роботи являються злочинними (протизаконними), інша справа, що в більшості випадків вони здійснюються негласно, тобто таємно. Робота строго в правовому полі – це один з основних принципів у роботі конкурентної розвідки. Дана проблема має серйозний стратегічний зміст, унаслідок недосконалості правової бази в цій галузі.

Також дуже важливим є питання фінансово-економічного забезпечення організації та діяльності підрозділу конкурентної розвідки в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогоднішній день існує певна кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання (ФЕБ СГ), які приділяють достатньо велику увагу утворенню та роботі підрозділів конкурентної розвідки на підприємствах. Найбільш вагомими внесками серед вітчизняних фахівців зробили: П.Я. Пригунов, А.Е. Івахін, О.А. Кириченко, В.С. Сідак, Т.Ю. Ткачук, М.І. Зубок, Д.В. Зеркалов, Ю.В. Бондарчук, А.І. Марущак тощо. Серед зарубіжних фахівців слід відзначити: Г.О. Мінаєва, О.І. Дороніна, Є. Ющука, А.Г. Шаваєва, В.І. Ярочкіна, Я.В. Бузанову, Б. Джиллад, В. Плетт, К. Боган, М. Інгліш, А. Вайс тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз досліджень та публікацій, присвячених вивченню цієї проблеми, показав, що вона є недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і у практичному аспектах. В Україні ще досить не вирішеними є питання організаційно – правового забезпечення діяльності суб'єктів недержавної безпеки. А підрозділ конкурентної розвідки є складовою частиною служби економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні.

Так, у нашій державі відсутня низка законів, які мають забезпечити функціонування недержавної системи безпеки. До них належать такі закони: «Про охорону діяльність», «Про комерційну таємницю в Україні», «Про службу безпеки суб'єктів господарської діяльності та інших юридичних осіб», «Про детективну діяльність» тощо. Виходячи з цього, при утворенні підрозділів конкурентної розвідки в системі економічної безпеки (ЕБ) СГ в Україні потрібно враховувати цей правовий нонсенс.

Діяльність цього структурного підрозділу повинна балансувати між дозволеними та недозволеними методами та засобами при виконанні функціональних обов'язків, які регламентуються чинним законодавством України.

Метою статті є дослідження шляхів і методів утворення підрозділів конкурентної розвідки

в системі ЕБ СГ в Україні в умовах правової невизначеності та організації ЕБ підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для утворення підрозділу конкурентної розвідки ми керуємося такими правовими основами цієї діяльності як Конституція України, Господарський кодекс України, Закони України: «Про власність», «Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», Постанова Кабінету Міністрів України №611 від 09.08.94 р. «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» та іншими нормативно-правовими документами, а також Статутом підприємства та положеннями.

Основа правового статусу інформації визначає ст.1 Закону України «Про інформацію».

Інформація – документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Важливим для розкриття змісту поняття «інформація» є визначення, закріплене Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції»: «Інформація – відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації, карти, діаграми, малюнки, схеми тощо, а також фотографії, голограми, кіно, відео, мікрофільми, звукові записи бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості».

Схема організації правових основ забезпечення діяльності підрозділу конкурентної розвідки виглядає наступним чином.

У даному визначенні акцентується увага на різновидах інформації. Одним із основних об'єктів особистих немайнових прав є конфіденційна інформація про особу. Як зазначається у ст.32 Конституції України, «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Розглянемо особисті немайнові права для юридичної особи, до яких Цивільний кодекс України відносить право на інформацію. Одним з основних видів такої інформації є комерційна таємниця.

Цивільний кодекс України визначає, що комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до

якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Реалізація права на інформацію одних суб'єктів у багатьох випадках сприяє юридичний обов'язок інших суб'єктів. Наприклад, ст.19 Закону України «Про звернення громадян».

Таким чином, формулюємо таке визначення: «суб'єктивне право на інформацію – гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати, використовувати, поширювати та зберігати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [10, с.42].

Таким чином, ми підійшли до логічного питання, яка юридична відповідальність за правопорушення у сфері обігу інформації.

Юридична відповідальність як одна з форм соціальної відповідальності, полягає в обов'язку індивіда виконувати вимоги, що висуваються до нього суспільством, державою, іншими індивідами.

Ст.231 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Карається

штрафом або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі до трьох років.

Ст. 232 Кримінального кодексу України «Розголошення комерційної або банківської таємниці».

Ст. 16-19 Адміністративного кодексу України.

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Проаналізувавши всю цю інформацію ми бачимо правові критерії, за якими будемо утворювати підрозділ конкурентної розвідки на підприємстві та в якому правовому полі цей підрозділ буде працювати.

Перш за все, утворення підрозділу повинно відобразитися у Статуті підприємства. Про право підприємства на забезпечення своєї економічної безпеки та захисту конфіденційної інформації, а також Положення про конкурентну розвідку, затверджену законним чином.

Як визначають вітчизняні фахівці М.М. Браїловський, Г.П. Лазарев, В.О. Хорошко, особливі методи збору інформації в рамках даної проблеми стосуються специфіки збору інформації. Тут виникає своя Класифікація, оскільки інформація, що добувається, має різноманітний соціально – економічний і правовий статус. Стосовно до конкурентної розвідки на рівні фірми це означає, що подібні обов'язки по збору інформації про конкурентів без будь-якого морального збитку можуть ставитися за обов'язки відповідних відділів і працівників підприємства [12,с.76].

Рисунок - Схема організації правових основ забезпечення діяльності підрозділу конкурентної розвідки

Наступна група джерел інформації не є об'єктом охорони цивільним і кримінальним кодексами, але разом з тим ретельно оберігається від сторонніх зазіхань. Поширення й збір інформації цього роду, торкається скоріше моральних норм взаємин. Це конфіденційна інформація. Тому, збір інформації такого роду носить напівлегальний характер.

Згідно Закону України «Про підприємства в Україні» (втратив чинність), комерційна таємниця (КТ) – це відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, керуванням, фінансами й іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, виток) яких може завдати шкоди інтересам підприємства.

Основним документом, що визначає перелік зведень, які відносяться до комерційної таємниці на підприємстві, виступає відповідний Наказ керівника «Про комерційну таємницю», зміст якого не повинен суперечити положенням діючого законодавства.

Підставою для прийняття такого Наказу служить частина 2 статті 30 вище згаданого Закону.

У діловому житті є велика кількість підводних течій, що приховуються за визначенням «комерційна таємниця». І вчасно їх розпізнати та обійти – чи не найважливіше завдання керівника, котрий намагається забезпечити стабільність свого бізнесу. І чим більших масштабів набуває діяльність компанії, тим більше загроз надходить ззовні – конкуренти, політики, чиновники, власні працівники, та навіть пересічні громадяни. Ось чому більшість великих компаній значну увагу приділяють організації та утриманню служби конкурентної розвідки. А чому саме «конкурентній розвідці», а не промислового шпигунства? Відповідь дуже проста. Основне завдання сучасного бізнесу, в першу чергу великого та середнього, полягає в утриманні своїх позицій та отриманні конкурентних переваг на ринку у стратегічному плані. Використовуючи нелегальні методи отримання інформації, тобто методи промислового шпигунства, підприємство ризикує власною репутацією, а це, як правило, може привести до небажаних результатів. Через це у всьому світі все більшої популярності набирає діяльність, яка підпадає під визначення «конкурентна розвідка».

На противагу поширеній думці, спектр завдань конкурентної розвідки не обмежується захистом важливих об'єктів, ресурсів, комунікацій та конфіденційних даних. Сюди входить:

- виявлення загроз політичного, фінансово-економічного, соціально-психологічного характеру у сфері інтересів компанії;
- інформаційна оцінка партнерів, клієнтів, конкурентів, контрактів;

- інформаційно-аналітична підтримка процесів підготовки, прийняття і супроводження рішень компанії, систематизація результатів реалізації раніше прийнятих рішень;

- інформаційний контроль розвитку інфраструктури ринку, конкурентів, їх рекламних дій;

- інформаційний супровід власних активних дій на ринку (публікації, реклама, виставки, дезінформація тощо);

- забезпечення координації і взаємодії функціональних підрозділів організації на основі взаємного обміну інформацією про його оточення;

- створення системи технічного захисту конфіденційної інформації;

- інформаційно-аналітичне супроводження злиття чи поглинання;

- розробка правової бази захисту інформації з обмеженим доступом;

- проведення моніторингу партнера – конкурента, як в Україні так і в будь якій країні світу;

- вивчення ринкового середовища країни в якій планується мати бізнес;

- кадровий консалтинг.

Служба конкурентної розвідки працює над отриманням стратегічної конкурентної переваги на ринку над існуючими і потенційними конкурентами шляхом збору і обробки інформації про них для виявлення можливих ризиків від рішень і дій керівництва і управління цими ризиками. І все це у правовому полі.

Таким чином, як визначає російський фахівець А.Ю. Нежданов, зазначимо, що служба конкурентної розвідки – це не тільки забезпечення охоронної діяльності, але й детективна, інформаційно-аналітична, дослідницька, технічна, спеціальна, розшукова, контршпигунська діяльність. Адже безпека підприємства – це, в першу чергу, виживання в конкурентній боротьбі.

У цьому і полягає основна проблема: співробітник конкурентної розвідки часто змушений балансувати на межі між легальними і нелегальними методами і засобами збору інформації.

Мова навіть не йде про промислове шпигунство — відверто незаконної діяльності. Скажімо, спостереження за підозрілим співробітником теж не входить у рамки діючого законодавства: адже це зазіхання на конституційно гарантовані права і свободи особи. А якщо ця особистість продає секрети фірми конкурентам чи кримінальному угрупованню? Прийняття закону про детективну діяльність, полегшало б таку роботу. А то часто виходить, що конкурентна розвідка займається незаконною оперативно-розшуковою діяльністю, якою мають право займатися тільки спеціальні підрозділи правоохоронних органів [11, с.38].

Економічні основи утворення підрозділу конкурентної розвідки суб'єктів господарювання мають свої особливості.

Це, насамперед:

- процес добування потрібної інформації є дуже енергоємним та фінансово затратним;

- якщо підрозділ конкурентної розвідки входить до штатної структури служби безпеки підприємства, чи існує як відокремлений підрозділ, то економічні затрати на діяльність підрозділу входять до бюджету підприємства. А до бюджету, окрім заробітної плати співробітників, входить матеріально – технічне забезпечення, закупка баз даних (легальних), представницькі затрати тощо.

- якщо керівництво підприємства заключило договір з консалтинговою фірмою то затрати на оплату цих послуг йдуть окремою статтею бюджету (як правило їх послуги коштують дорого).

Становлення конкурентної розвідки, як пріоритетного напрямку розвитку бізнесу, є основним на даному етапі розвитку конкурентного середовища у нашій державі.

Висновки:

1. Конкурентна розвідка на підприємстві у своїй роботі опирається на відповідні державні, міжнародні, внутрішні правові норми та положення.

2. Співробітники конкурентної розвідки часто змушені балансувати на тонкій межі між легальними і нелегальними методами та засобами збору інформації, тому необхідне прийняття низки законів, які відкриють нові горизонти в роботі підрозділу конкурентної розвідки.

3. Економічні основи є фундаментом утворення підрозділу конкурентної розвідки суб'єктів господарювання.

Аннотація. В статье рассмотрена проблема организационно – правовых и экономических основ создания подразделений конкурентной разведки в системе экономической безопасности субъектов хозяйствования в Украине, согласно правовым нормам государства, а также международных кодексов Международной торговой палаты и Европейского сообщества по изучению общественного мнения и маркетинга (ЕСОМАР).

Ключевые слова: конкурентная разведка, субъекты хозяйствования, правовые нормы, международные кодексы.

Summary. In article the problem organizational - legal and economic bases of creation divisions of competitive intelligence in system of economic safety of subjects of managing, according to rules of law of Ukraine is considered. And also the international codes of the International chamber of commerce and the European community on public opinion and marketing studying (ЕСОМАР).

Key words: competitive intelligence, economic activity agents, legal regulations, international codes.

Рецензент д.е.н., професор Університету економіки та права «КРОК» Кириченко О.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України (прийнята 28.06.96 р.). //Відомості Верховної Ради України. – 1996.- № 30. - ст. 9.

2. Закон України “Про підприємництво”. //Відомості Верховної Ради України. – 1991.- № 4 . - ст. 168.

3. Закон України “Про підприємства в Україні”. //Відомості Верховної Ради України. – 1991.- № 24 .-ст. 273.

4. Закон України “Про власність”.//Відомості Верховної Ради України. – 1991.- № 27.-ст. 36.

5. Закон України “Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності”// Верховної Ради України. – 1992.- № 21 .-ст. 296.

6. Закон України “Про захист від недобросовісної конкуренції”. //Відомості Верховної Ради України. – 1996.- № 36 .-ст. 144.

7. Закон України “Про інформацію” //Відомості Верховної Ради України. – 2000.- № 27.-ст. 213.

8. Постанова Кабінету Міністрів України №611 від 09. 08.1993г. “Про перелік відомостей, які не складають комерційної таємниці”. //Офіційний вісник України – 1993.-№ 10.

9. Невдашев І. Конкурентна розвідка в США – старі та нові підходи. 11.04.2006. Російське товариство професіоналів конкурентної розвідки. [Http://www.rscip.ru/base/navigate.html?t=37](http://www.rscip.ru/base/navigate.html?t=37)

10. Бондарчук Ю.В., Марущак А.І. Організаційно – правові основи К.: Скіф КНТ, 2008. - 370с.

11. Нежданов А.Ю. Аналітична розвідка для бізнесу. М.: Ось, 2008. - 331с.

12. Баяндін М.І. Технології безпеки бізнесу: введення у конкурентну розвідку. Навчально – практичний посібник. М.: Юрист, 2002. – 320с